

Csorba Béla

A pontosság érdekében

(Hozzászólás Bata János írásához)

Bata János az Aracs 2003. június 4-ei számában A költő, aki tette a dolgát és elmondta, amit mondania kellett címmel értekezik Illyés Gyula 1982. december 21-ei Frankfurter Rundschau-beli interjújáról, és annak jugoszláviai recepciójáról, mindenekelőtt Bori Imre politikai megrendelésre írt, elhíresült cikkéről, amely a sötét 1983. esztendő februárjában jelent meg a Magyar Szóban.

Bata a kérdést igyekszik szélesebb kontextusba helyezni, és eközben – helyesen — kitér az Új Symposionra is, amelyre a hatalom mintegy a Bori-cikkkel párhuzamosan csapott le..

Bata János többek között ezt írja:

„1982 decemberében az Új Symposion Illyés Gyula nyolcvanadik születésnapja alkalmából megjelentette a költő egyik leghíresebb és legjelentősebb versét, az Egy mondat a zsarnokságról című költeményt. Habár a Symposion előbb jelent meg, mint a Frankfurter Rundschau interjúja, a későbbiekben minden bizonnyal az is közrejátszott a Sziveri-féle szerkesztőség május 9-ei menesztéséhez.”

Nos, Bata jól sejti, hogy az okok között Illyés verse is szerepelt. De még mennyire! Hadd idézzek ezzel kapcsolatban a Forum Hetilapok KSZ alapszervezetének Értékelések, megállapodások és határozatok az Új Symposion társadalmi, művészeti és kritikai folyóirat eszmei-politikai elemzése és fölmérése alapján című dokumentumából, amely a Forum munkaszervezeti lap 1983. március 23-ai számának 2. oldalán jelent meg:

„... politikai érzéketlenségre vall az a tény is, hogy a folyóirat az utóbbi számaiban olyan külföldi szerzők műveit közölte túlsúlyban, akiket országaikban ellenzéki íróknak tartanak, s ezzel a külföldi írók szócsöveként szerepelt a folyóirat. Sajnálatos politikai félreértésre adott okot Illyés Gyula Egy mondat a zsarnokságról című versének a közlése is.”

Bata János a későbbiekben még néhány sort szentel a Sziveri-féle Új Symposionnak:

„A Sziveri-féle szerkesztőség meghurcolásának perzekutorai magyarok voltak, a szerkesztőség fő bűne

azonban nem a 'magyarkodás' volt, hanem az, hogy olyan ultrabalos eszméket terjesztettek, amelyek a szerb nacionalista irodalomban (!) gyökereztek.”

Sajnos a fenti szövegrészből nem derül ki egyértelműen, hogy Bata itt saját álláspontját közli-e, avagy az egykori perzekutorokét meséli át. A hivatalos pártideológia nyilvánosan, emlékezetem szerint, sohasem nevezte a Sziveri-féle lapot ultrabaloldalnak. A már aposztrófált pártokumentum negyedik pontja a következőket állítja:

„... a folyóirat lehetőséget adott arra, hogy tőlünk idegen, öngazgatási rendszerünktől ellentétes, pártunk irányvonalát meghazudtoló, kétes eszmeiségű, ellenzéki-ízű anarcho-liberalista és újbalos gondolatok szivárognak be a folyóirat hasábjaira.”

Anarcho-liberalistának a korabeli politikai szóhasználatban azokat nevezték, akik az egypárti körülmények között – ma úgy mondanánk — „jobbról” bírálták a rendszert, bizonyos szabadelvű és demokratikus elvek és módszerek hiánya miatt. Újbaloldaliaknak pedig azokat, akik baloldali alapon ugyan, de bíralták mind a kommunista államok „létező szocializmusát”, mind pedig a nyugati kommunista és szociáldemokrata pártok ideológiáját és gyakorlatát..

Kétségtelen, hogy ilyen értelemben mindkét, alapjában véve demokratikus eszmei orientáció jelenléte kimutatható az Új Symposionban, mindez azonban alighanem csak igen sommásan volna nevezhető ultrabaloldaliságnak, az ugyanis valami egészen más, amibe a Vörös Brigádoktól Pol Potig sok minden beleférhetett, de talán Sziveri Jancsi és csapata mégsem. Az pedig, hogy mindez „a szerb nacionalista irodalomban gyökerezett” volna, teljességgel nonszensz, olyannyira, hogy ezt a vádat még a hivatalos bírálók sem varrták az Új Symposion nyakába. Én csak remélni merem, hogy a kétértelmű megfogalmazás leple alatt Bata János sem kíván valami hasonlót produkálni post festa. Ilyen összefüggésekbe állítva ugyanis elég nehéz volna megmagyarázni, hogy mit akart az állítólag „szerb nacionalista irodalomban gyökerező” „ultrabalos” szer-

kesztőség például a már említett Illyés-vers megjelenésével, mit a lengyelekkel fraternizáló Solidarność-számmal, vagy mit akart azzal a képriporttal, amit a kétnyelvű vajdasági helységnévtáblák hiányának kritikájaként tett közzé. Hogy más publikációkra hirtelenjében most ne hivatkozzam. Egyébként pedig a fő bűnök között de még mennyire szerepelt a Bata János által «magyarkodásnak» nevezett politikai vétek, méghozzá nem is akárkinek a szájából. Živan Berisavljević, a tartományi kommunista politikai elit egyik akkori hatalmassága például a zágrábi Danas hetilapnak adott 1982. augusztus 2-ai interjújában (Suviše ohrabrujemo nacionalizme, 76. sz., 9-13. oldal) az „újbaloldali szellemi frakciók” megléte mellett „a nacionalista irányvétel iránti tétova viszonyuláshoz vezető út” egyengetésével is vádolja az akkor már több hónapja leváltott symposionista fiatalokat.

Bata János a vajdasági magyar értelmiségi elit megalkuvását bírálva a fentebb már idézett gondolatmenetét így folytatja:

„Vagy említhetjük a kanizsai tanárok orgonahangversenyének esetét: vajon hány magyar „csúcsértel-

miségi” állt ki mellettük, akiknek mindössze annyi bűnük volt, hogy részt vettek egy templomi hangversenyen, mivel még akkor is, a szocialista öngazgatású, el nem kötelezett testvériségben-egységben, a Titó után is titói Jugoszláviában orgonák csak templomokban voltak.”

Alázatosan jelentem, kedves Bata János, ha már elfelejtetted volna, hogy az Új Symposium bizony kiállt, igaz, egyetlenként. Sziveri János főszerkesztő – erre vonatkozó, hivatalos pecséttel ellátott felhatalmazását máig megőriztem – ugyanis engem bízott meg, hogy tényfeltáró riportot készítssek a kanizsai boszorkányüldözésről, amit – talán nem szerénytelenség – tisztességgel meg is tettem a kirúgott és meghurcolt pedagógusok védelmében. Mint ahogyan néhány év múlva én voltam annak a két és fél órás, később mindenütt telt ház előtt vetített video-dokumentumfilmnek a kiötlője, riportere és társszerzője is, amit az esetről Siflis Zoltánnal készítettünk, és amit, emlékezetem szerint, Horgoson az egyik ifjúsági klubban te is megtekinttél.

Temerinben, 2003. június 13.